

ПОСТТРАВМАТИЧНИЙ СТРЕСОВИЙ РОЗЛАД У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ КРІЗЬ ПРИЗМУ СУЧАСНОГО ПСИХОЛОГІЧНОГО ОСМИСЛЕННЯ

Павловська-Кравчук Вікторія Анатоліївна

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри соціології та психології

Харківського національного університету внутрішніх справ

ORCID ID: 0009-0004-9922-7228

У статті здійснено теоретичний аналіз посттравматичного стресового розладу як складного психологічного феномену в межах сучасного наукового дискурсу з акцентом на специфіку його формування у працівників поліції. Обґрунтовано, що посттравматичний стресовий розлад не зводиться до сукупності клінічних симптомів, а постає як динамічний процес, що формується у взаємодії травматичного досвіду, індивідуальних особистісних ресурсів, когнітивно-емоційних стратегій опрацювання стресу та соціально-професійного контексту.

Проаналізовано еволюцію наукових уявлень про посттравматичний стресовий розлад від ранніх медико-описових інтерпретацій до сучасних інтегративних психологічних моделей, які поєднують нейропсихологічні, когнітивні, емоційні та соціокультурні виміри. Показано значення когнітивно-оціночних і транзакційних моделей стресу для розуміння механізмів виникнення та підтримання посттравматичних реакцій, а також роль порушень емоційної регуляції, інтеграції травматичного досвіду та процесів смислотворення.

Особливу увагу приділено професійному контексту діяльності поліцейських, для яких травматичний досвід часто має кумулятивний характер і пов'язаний із тривалим перебуванням в умовах високого ризику, моральних дилем та підвищеної відповідальності. Обґрунтовано доцільність розгляду посттравматичного стресового розладу у працівників поліції як процесу, що супроводжується трансформацією професійної ідентичності, емоційною відстороненістю та зниженням ефективності адаптаційних стратегій.

У статті також проаналізовано концепцію моральної травми як важливий напрям сучасного психологічного осмислення посттравматичного стресового розладу, що дозволяє розширити традиційні клінічні підходи й акцентувати увагу на смислово-ціннісних вимірах травматичного досвіду. Зроблено висновок про необхідність подальшого розвитку інтегративних моделей посттравматичного стресового розладу з урахуванням професійної специфіки діяльності осіб, які працюють в умовах екстремального психологічного навантаження.

Ключові слова: посттравматичний стресовий розлад, бойова травма, психологічна травма, професійний стрес, поліцейські, моральна травма, адаптація, саморегуляція.

Pavlovskya-Kravchuk V. POST-TRAUMATIC STRESS DISORDER IN THE PROFESSIONAL ACTIVITY OF POLICE OFFICERS THROUGH THE PRISM OF CONTEMPORARY PSYCHOLOGICAL UNDERSTANDING

The article presents a theoretical analysis of post-traumatic stress disorder (PTSD) as a complex psychological phenomenon within contemporary scientific discourse, with an emphasis on the specific features of its formation among police officers. It is substantiated that PTSD cannot be reduced to a set of clinical symptoms but should be understood as a dynamic process that develops through the interaction of traumatic experience, individual personal resources, cognitive-emotional stress-processing strategies, and the social and professional context.

The evolution of scientific perspectives on PTSD is analyzed, ranging from early medical-descriptive interpretations to contemporary integrative psychological models that combine neuropsychological, cognitive, emotional, and sociocultural dimensions. The significance of cognitive-appraisal and transactional models of stress for understanding the mechanisms underlying the emergence and maintenance of post-traumatic reactions is demonstrated, as well as the role of impaired emotional regulation, integration of traumatic experience, and meaning-making processes.

Particular attention is paid to the professional context of police work, in which traumatic experience is often cumulative and associated with prolonged exposure to high risk, moral dilemmas, and increased responsibility. The expediency of conceptualizing PTSD in police officers as a process accompanied by transformations of professional identity, emotional detachment, and a decline in the effectiveness of adaptive strategies is substantiated.

The article also examines the concept of moral injury as an important direction in contemporary psychological understanding of PTSD, which makes it possible to expand traditional clinical approaches and to focus on the meaning- and value-related dimensions of traumatic experience. The conclusion emphasizes the need for further development of integrative models of PTSD that take into account the professional specificity of individuals working under conditions of extreme psychological strain.

Key words: post-traumatic stress disorder; combat trauma, psychological trauma, occupational stress, police officers, moral injury, adaptation, self-regulation.

Вступ. Посттравматичний стресовий розлад (далі – ПТСР) залишається однією з актуальних проблем сучасної психологічної науки, оскільки характеризується багатовимірністю проявів і розмаїттям підходів до його осмислення [5]. Актуалізація даної тематики зумовлена зростанням кількості осіб, які зазнали впливу екстремальних і травматичних подій, зокрема в умовах професійної діяльності, пов'язаної з постійним ризиком, загрозою життю та високим рівнем психологічного навантаження, як це спостерігається у працівників поліції [14, с. 642]. Для поліцейських травматичний досвід часто має кумулятивний характер і формується не лише внаслідок одноразових критичних інцидентів, а й у процесі тривалого перебування в ситуаціях насильства, загибелі людей, моральних дилем і відповідальності за ухвалення рішень в умовах невизначеності.

Незважаючи на значний масив наукових досліджень, посттравматичний стресовий розлад і надалі постає складним феноменом, який поєднує клінічні прояви, особистісні трансформації, порушення адаптаційних механізмів і зміни в системі життєвих смислів. У контексті професійної діяльності поліцейських ці зміни можуть проявлятися у трансформації професійної ідентичності, емоційній відстороненості, порушеннях міжособистісної взаємодії та зниженні ефективності адаптаційних стратегій [14, с. 643]. У зв'язку із цим постає потреба в аналізі посттравматичного стресового розладу поза межами суто симптоматичного та діагностичного підходів, з урахуванням специфіки професійного контексту та психологічних умов службової діяльності.

У сучасному науковому дискурсі посттравматичний стресовий розлад дедалі частіше розглядається не лише як наслідок пережитої психотравмувальної події, а як процес, який формується у взаємодії індивідуального досвіду, когнітивних і емоційних стратегій опрацювання травматичних подій, а також соціально-культурного й професійного контексту. Для працівників поліції цей процес ускладнюється нормативними очікуваннями щодо емоційної стриманості й обмеженими можливостями відкритого переживання травматичного досвіду, що може сприяти хроніфікації симптомів ПТСР. Водночас спостерігається фрагментарність підходів до пояснення психологічної природи ПТСР, що ускладнює формування цілісного уявлення про механізми його виникнення та перебігу. Різні теоретичні концепції акцентують увагу на окремих аспектах цього явища – від нейропсихологічних змін до порушень ідентичності й процесів смислотворення, що потребує їх узгодження в межах інтегрованого психологічного бачення [5].

За таких умов особливої актуальності набуває проблема концептуального осмислення посттравматичного стресового розладу як психологічного феномену, що відображає специфіку реагування особистості на граничний досвід. Це передбачає інтеграцію сучасних наукових уявлень про психічну травматизацію, адаптацію, саморегуляцію та особистісні ресурси, а також критичне переосмислення наявних підходів. У професійній діяльності працівників поліції граничний досвід часто має повторюваний і кумулятивний характер, що зумовлює специфічні механізми психологічного реагування, пов'язані з необхідністю швидкого ухвалення рішень, контролю емоційних реакцій і збереження функціональної ефективності в умовах постійної загрози.

У цьому контексті постає потреба в теоретичному аналізі посттравматичного стресового розладу крізь призму сучасного психологічного осмислення з урахуванням професійної специфіки службової діяльності поліцейських, що й зумовлює спрямованість нашої статті. Такий підхід дозволяє розглядати ПТСР не лише як клінічний синдром, а як складний психологічний процес, що формується у взаємодії індивідуального травматичного досвіду, особистісних ресурсів і умов професійного середовища.

Мета статті полягає в аналізі сучасних уявлень про посттравматичний стресовий розлад у межах психологічного знання з акцентом на його прояви та механізми формування у працівників поліції, діяльність яких відбувається в умовах підвищеного психологічного ризику й екстремального навантаження.

Методи та матеріали. Теоретичне осмислення посттравматичного стресового розладу в сучасній психологічній науці ґрунтується на міждисциплінарних підходах, що поєднують клінічну, когнітивну та соціально-психологічну перспективи. Базові уявлення про посттравматичний стресовий розлад значною мірою сформовані в межах діагностичного підходу, розробленого Американською психіатричною асоціацією, де визначено основні критерії та симптоматичні прояви даного розладу [5]. Водночас психологічне осмислення посттравматичного стресового розладу виходить за межі суто діагностичних описів і розглядає травматичний досвід як чинник глибоких змін у структурі особистості, що ґрунтовно представлено у працях Дж. Герман [9].

У контексті професійної діяльності працівників поліції таке розширене психологічне бачення посттравматичного стресового розладу набуває особливої значущості, оскільки травматичний досвід часто є не поодиноким, а систематичним і кумулятивним. Поліцейські стикаються з подіями, що порушують базові уявлення про безпеку, справедливість і контроль, що може спричинити не лише симптоматичні прояви ПТСР, а й зміни у професійній ідентичності, системі цінностей і ставленні до власної ролі

в соціумі. У зв'язку із цим посттравматичний стресовий розлад у поліцейських доцільно розглядати як процес, що розгортається в тісному взаємозв'язку з умовами та вимогами службової діяльності.

Значний внесок у розуміння психологічної природи посттравматичного стресового розладу зроблено також у наукових працях Б. ван дер Колка, який акцентує увагу на стійких психофізіологічних наслідках пережитої травми та порушеннях процесів інтеграції травматичного досвіду [13]. У межах когнітивно-оціночного підходу до стресу посттравматичний стресовий розлад розглядається як наслідок порушених процесів когнітивного оцінювання та подолання стресових подій, що концептуально обґрунтовано у працях Р. Лазаруса та С. Фолкман [10]. Такий підхід дозволяє осмислювати як динамічний процес психологічної дезадаптації, пов'язаний зі специфікою когнітивного й емоційного реагування особистості на екстремальний досвід.

Для працівників поліції когнітивно-оціночні механізми реагування на стрес можуть мати особливу специфіку, зумовлену необхідністю швидкого оцінювання ситуації, ухвалення рішень в умовах дефіциту часу та контролю емоційних реакцій. У таких умовах травматичний досвід не завжди усвідомлюється та інтегрується своєчасно, що підвищує ризик хроніфікації посттравматичних реакцій і формування стійких дезадаптивних стратегій подолання. Це підкреслює доцільність аналізу ПТСР у поліцейських з урахуванням когнітивних, емоційних і професійних чинників у їх взаємозв'язку.

Методологічну основу даної статті становлять загальнонаукові методи теоретичного дослідження, зокрема аналіз, порівняння та систематизація сучасних психологічних концепцій посттравматичного стресового розладу. Для узагальнення наукових підходів і формування цілісного бачення посттравматичного стресового розладу використано метод теоретичного моделювання, що дає змогу інтегрувати окремі положення в межах сучасного психологічного осмислення цього феномену, зокрема щодо осіб, професійна діяльність яких пов'язана із тривалим перебуванням в умовах екстремального стресу, як це характерно для працівників поліції.

Результати. У процесі розгляду посттравматичного стресового розладу у площині сучасного психологічного знання доцільно наголосити, що його наукове осмислення формувалося поступово, у тісному зв'язку зі змінами соціально-історичного контексту та характеру екстремальних подій. Історичні витоки уявлень про ПТСР пов'язані передусім зі збройними конфліктами, які масово актуалізували феномен психічної травматизації. Уже в середині XIX ст. в медико-психологічній літературі з'являються описи так званого «солдатського серця» (*soldier's heart*), що фіксували поєднання соматичних скарг і психоемоційних порушень у ветеранів воєнних дій [12]. Хоча ці стани не мали чіткої психологічної інтерпретації, вони заклали підґрунтя для подальшого осмислення наслідків бойового досвіду.

Подальші військові конфлікти XX ст. сприяли еволюції поглядів на психічні наслідки війни: поняття «shell shock», «бойова втома» та «військовий невроз» поступово зміщували акцент із соматичних порушень на психоемоційні та поведінкові прояви. Саме цей етап можна вважати перехідним між медичною та психологічною парадигмами розуміння травматичного досвіду. Остаточне ж оформлення посттравматичного стресового розладу як самостійного феномену відбулося наприкінці XX ст. з його включенням до міжнародних класифікацій психічних розладів.

У сучасних діагностичних системах посттравматичний стресовий розлад визначається як розлад, що виникає у відповідь на події загрозливого або катастрофічного характеру та характеризується стійкими змінами у сфері пам'яті, емоцій, мислення і поведінки [5]. Водночас важливо підкреслити, що діагностичні визначення не вичерпують психологічного змісту цього явища. Зокрема, у МКХ-11 уведення категорії комплексного посттравматичного стресового розладу відображає наукове визнання того, що наслідки тривалої або повторної травматизації виходять за межі класичної симптоматики ПТСР і включають глибокі порушення емоційної регуляції, самооцінки та міжособистісних взаємин [8].

У психологічному вимірі посттравматичний стресовий розлад трактується значно ширше, ніж у межах клініко-діагностичного підходу. Так, відповідно до позиції Дж. Герман, посттравматичний стресовий розлад є наслідком руйнування фундаментальних уявлень особистості про безпеку, контроль і передбачуваність світу, що призводить до дезінтеграції цілісного образу «Я» [9]. Із цього погляду посттравматичний стресовий розлад постає не лише як реакція на травматичну подію, а як тривалий процес психологічної перебудови, що охоплює різні рівні функціонування особистості.

У контексті професійної діяльності працівників поліції психологічні наслідки травматичного досвіду набувають специфічних форм, зумовлених поєднанням екстремальних умов служби, повторюваних психотравмувальних ситуацій і обмежених можливостей емоційного відреагування. Як зазначає Т. Сняткова в дослідженні, присвяченому особливостям надання психологічної допомоги та підтримки поліцейським – учасникам бойових дій, у таких осіб спостерігаються стійкі емоційні порушення, зниження рівня саморегуляції, емоційне відчуження та труднощі інтеграції травматичного досвіду, що створює передумови для формування посттравматичних стресових реакцій. У цьому аспекті ПТСР в поліцейських постає як психологічний процес, тісно пов'язаний із професійним контекстом і характером службових стресорів [4].

Подібну ідею, але з акцентом на психофізіологічні механізми, розвиває Б. ван дер Колк, який наголошує, що травма закарбовується не лише в когнітивних структурах, а й у тілесних і нейробиологічних реакціях, які підтримують стан підвищеної напруги й утруднюють інтеграцію досвіду [13]. Це положення є надзвичайно важливим для сучасного психологічного осмислення посттравматичного стресового розладу, оскільки воно поєднує клінічний і феноменологічний рівні аналізу.

Логічним продовженням такого підходу є когнітивно-оціночні та транзакційні моделі стресу, у межах яких ПТСР розглядається як результат порушених процесів оцінювання травматичної ситуації та неефективного подолання її наслідків. Згідно з моделлю Р. Лазаруса та С. Фолкман, ключову роль відіграє не власне подія, а її суб'єктивна інтерпретація та доступні особистісні ресурси подолання [10]. Такий підхід дозволяє розглядати посттравматичний стресовий розлад як динамічний процес психологічної дезадаптації, що розгортається в часі.

Розвиток когнітивних підходів до ПТСР знайшов відображення у працях А. Бруїна та співавторів, які підкреслюють роль специфічних механізмів обробки травматичної інформації, порушень функціонування пам'яті та формування стійких негативних переконань [6, с. 748]. У сучасних дослідженнях ці положення доповнюються аналізом процесів емоційної регуляції, уникання та повторного переживання, що дозволяє більш комплексно осмислювати механізми підтримання симптомів посттравматичного стресового розладу.

Аналіз сучасних оглядових досліджень, представлених у провідних наукових виданнях, вказує на посилення інтегративних тенденцій у дослідженні посттравматичного стресового розладу. Зокрема, Р. Браунт у своєму огляді наголошує, що ефективне розуміння цього розладу можливе лише за умови поєднання біологічних, психологічних і соціальних факторів, а також урахування індивідуального життєвого контексту [7, с. 259].

Важливим напрямом сучасного психологічного осмислення посттравматичного стресового розладу є концепція моральної травми, яка пов'язується з переживанням глибокого внутрішнього конфлікту, спричиненого порушенням базових моральних переконань і уявлень про справедливість. За визначенням Дж. Шея, моральна травма виникає в ситуаціях, коли особа стикається з діями або обставинами, що суперечать її фундаментальним цінностям, особливо в умовах ієрархічної професійної діяльності та високої відповідальності. У такому разі психологічні наслідки травматичного досвіду виходять за межі страху чи загрози життю та проявляються у формі провини, сорому, втрати довіри до себе й соціального оточення, що ускладнює процес адаптації та може поглиблювати перебіг посттравматичного стресового розладу [11, с. 182]. Такий підхід розширює традиційні клінічні уявлення про ПТСР і акцентує увагу на смислово-ціннісних вимірах особистості.

Аналіз сучасних українських наукових публікацій свідчить, що посттравматичний стресовий розлад осмислюється в умовах воєнних і екстремальних викликів з урахуванням впливу професійної діяльності на психіку працівників сектору безпеки. У статті Л. Процик розглядаються негативні психічні стани та реакції працівників поліції в екстремальних умовах службової діяльності, де показано, як тривале виконання службових обов'язків у напружених і стресогенних ситуаціях може призводити до нервово-психічного перенапруження, труднощів адаптації і підвищеного ризику розвитку стійких стресових реакцій. Авторка також наголошує на важливості психологічної профілактики та підтримки у професійному середовищі поліцейських, що має значення для розуміння механізмів ПТСР у цих умовах [3, с. 185].

У контексті професійних вимог і екстремальної дії службових стресорів на здатність до адаптації осіб сектору безпеки привертає увагу дослідження З. Кісіль та Р.-В. Кісіль, у якому проаналізовано психологічний вимір професійного стресу працівників Національної поліції України. Автори підкреслюють, що інтенсивність і багатоаспектність стресових чинників, характерних для поліцейської діяльності, сприяють формуванню особливих психоемоційних станів, що впливають на професійну ефективність, саморегуляцію та здатність до відновлення психологічної стабільності в умовах тривалого навантаження [2].

Психоемоційний стан працівників поліції під час воєнного стану в Україні досліджено й у доповіді Д. Зінченка й А. Бутка, де акцентується увага на впливі воєнних обставин на професійне благополуччя, ментальну готовність та психоемоційні реакції працівників правоохоронних органів. Автори зазначають, що зміни у психоемоційному функціонуванні в умовах загрози, нестабільності та підвищених вимог до службової діяльності можуть бути пов'язані з підвищеним ризиком травматизації, що є важливим для оцінювання специфічних характеристик ПТСР в поліцейських [1].

Узагальнення сучасних теоретичних підходів дозволяє розглядати посттравматичний стресовий розлад як багатовимірний психологічний феномен, що не зводиться до сукупності клінічних симптомів. У межах сучасного психологічного осмислення ПТСР постає як динамічний процес, пов'язаний із порушенням адаптаційних механізмів, трансформацією самосприйняття та змінами в системі цінностей особистості.

Водночас у сучасному науковому дискурсі ПТСР дедалі частіше аналізується в контексті посттравматичних змін особистості, які можуть мати як дезадаптивний, так і потенційно трансформаційний характер. Такий підхід дозволяє враховувати вплив професійного та соціального контексту на перебіг посттравматичних реакцій, що є особливо актуальним для осіб, діяльність яких пов'язана із тривалим перебуванням в умовах екстремального психологічного навантаження.

Висновки. На основі проведеного теоретичного аналізу узагальнено сучасні наукові підходи до осмислення посттравматичного стресового розладу як складного психологічного феномену, що формується у взаємодії травматичного досвіду, індивідуальних особливостей особистості та соціокультурного контексту. Показано, що посттравматичний стресовий розлад не може бути зведений суто до сукупності клінічних симптомів, оскільки охоплює глибокі особистісні трансформації, порушення адаптаційних механізмів і зміни в системі життєвих смислів.

Аналіз історичних і сучасних концепцій засвідчив поступовий перехід від медико-описових інтерпретацій ПТСР до інтегративного психологічного бачення, яке поєднує нейропсихологічні, когнітивні, емоційні та соціальні виміри. Обґрунтовано значення когнітивно-оціночних і транзакційних моделей стресу для розуміння механізмів виникнення і підтримання ПТСР, а також роль порушень емоційної регуляції, інтеграції травматичного досвіду та процесів смислотворення в його психологічній динаміці.

Узагальнення вітчизняних і зарубіжних наукових підходів підтверджує, що сучасна психологія розглядає посттравматичний стресовий розлад як багатовимірний і динамічний феномен з урахуванням моральних, ціннісних і соціокультурних чинників. Перспективи подальших досліджень пов'язані з поглибленим вивченням інтегративних моделей ПТСР, а також смислових і моральних вимірів травматичного досвіду й особистісних ресурсів адаптації та відновлення в осіб із бойовим і екстремальним досвідом.

Література:

1. Зінченко Д., Бутко А. Психоемоційний стан працівників поліції під час воєнного стану в Україні. *Соціально-психологічне забезпечення діяльності сил безпеки та оборони України* : тези доповідей. Харків : НА НГУ, 2023. С. 134–137. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/handle/123456789/17418>
2. Кісіль З., Кісіль Р.-В. Професійний стрес працівників Національної поліції України: психологічний вимір. *Lviv State University of Internal Affairs Journal*. 2021. С. 1–10. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/4296/1/27.pdf>
3. Процик Л. Негативні психічні стани та реакції працівників поліції в екстремальних умовах службової діяльності. *Проблеми політичної психології*. 2021. Т. 24. № 1. С. 185–199. DOI: 10.33120/porp-Vol24-Year2021-73
4. Сняткова Т. Особливості надання психологічної допомоги та підтримки поліцейським – учасникам бойових дій. *Наука і правоохорона*. 2020. Т. 1. № 36. С. 1–11. URL: <https://naukaipравоохорона.navs.edu.ua/index.php/psychped/article/view/1698>
5. American Psychiatric Association. *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders*. 5th ed., text rev. (DSM-5-TR). Washington, DC : American Psychiatric Publishing, 2022. 1056 p. DOI: 10.1176/appi.books.9780890425787
6. Brewin C.R., Andrews B., Valentine J.D. Meta-analysis of risk factors for posttraumatic stress disorder in trauma-exposed adults. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*. 2000. Vol. 68. № 5. P. 748–766. DOI: 10.1037/0022-006X.68.5.748
7. Bryant R.A. Post-traumatic stress disorder: a state-of-the-art review of evidence and challenges. *World Psychiatry*. 2019. Vol. 18. № 3. P. 259–269. DOI: 10.1002/wps.20656
8. Cloitre M., Garvert D.W., Brewin C.R., Bryant R.A., Maercker A. Evidence for proposed ICD-11 PTSD and complex PTSD: a latent profile analysis. *European Journal of Psychotraumatology*. 2013. Vol. 4. № 1. P. 1–14. URL: <https://www.researchgate.net/publication/236921892>
9. Herman J.L. *Trauma and Recovery: The Aftermath of Violence—from Domestic Abuse to Political Terror*. New York : Basic Books, 1997. 336 p.
10. Lazarus R.S., Folkman S. *Stress, Appraisal, and Coping*. New York : Springer, 1984. 456 p.
11. Shay J. Moral Injury. *Psychoanalytic Psychology*. 2014. Vol. 31. № 2. P. 182–191. URL: <https://psycnet.apa.org/doiLanding?doi=10.1037%2Fa0036090>
12. Shephard B. *A War of Nerves: Soldiers and Psychiatrists in the Twentieth Century*. Cambridge : Harvard University Press, 2001. 492 p.
13. van der Kolk B.A. *The Body Keeps the Score: Brain, Mind, and Body in the Healing of Trauma*. New York : Viking, 2014. 464 p.
14. Violanti J.M., Fekedulegn D., Andrew M.E., et al. Police stressors and health: A state-of-the-art review. *Policing: An International Journal*. 2017. Vol. 40. № 4. P. 642–656. DOI: 10.1108/PIJPSM-06-2016-0097
15. World Health Organization. *International Classification of Diseases for Mortality and Morbidity Statistics (11th revision)*. Geneva : WHO, 2022. URL: <https://icd.who.int/>

References:

1. Zinchenko, D.A., & Butko, A.O. (2023). Psychoemotional state of police officers during martial law in Ukraine [Psycho-emotional state of police officers during martial law in Ukraine]. *Sotsialno-psykholohichne zabezpechennia diialnosti syl bezpeky ta obrony Ukrainy: tezy dopovidei*. Kharkiv: National Academy of the National Guard of Ukraine. P. 134–137. Retrieved from: <https://dspace.univd.edu.ua/handle/123456789/17418> [in Ukrainian].

2. Kisil, Z.R., & Kisil, R.-V.V. (2021). Profesiyni stres pratsivnykiv Natsionalnoi politsii Ukrainy: psykholohichni vymir [Occupational stress of National Police officers of Ukraine: psychological dimension]. *Lviv State University of Internal Affairs Journal*. P. 1–10. Retrieved from: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/4296/1/27.pdf> [in Ukrainian].
3. Protsyk, L.S. (2021). Nehatyvni psykhični stany ta reaktsii pratsivnykiv politsii v ekstremalnykh umovakh sluzhbovoi diialnosti [Negative mental states and reactions of police officers in extreme conditions of official activity]. *Problemy politychnoi psykholohii*, 24 (1), 185–199. <https://doi.org/10.33120/popp-Vol24-Year2021-73> [in Ukrainian].
4. Sniatkova, T.V. (2020). Osoblyvosti nadання psykholohichnoi dopomohy ta pidtrymky politseiskym – uchasykam boiovykh dii [Features of providing psychological assistance and support to police officers – participants in combat operations]. *Nauka i pravookhorona*, 1 (36). P. 1–11. Retrieved from: <https://naukaipravookhorona.navs.edu.ua/index.php/psychped/article/view/1698> [in Ukrainian].
5. American Psychiatric Association. (2022). Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders. 5th ed., text rev. (*DSM-5-TR*). Washington, DC: American Psychiatric Publishing. 1056 p. <https://doi.org/10.1176/appi.books.9780890425787>
6. Brewin, C.R., Andrews, B., & Valentine, J.D. (2000). Meta-analysis of risk factors for posttraumatic stress disorder in trauma-exposed adults. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 68 (5), 748–766. DOI: 10.1037/0022-006X.68.5.748
7. Bryant, R.A. (2019). Post-traumatic stress disorder: A state-of-the-art review of evidence and challenges. *World Psychiatry*, 18 (3), 259–269. DOI: 10.1002/wps.20656
8. Cloitre, M., Garvert, D.W., Brewin, C.R., Bryant, R.A., & Maercker, A. (2013). Evidence for proposed ICD-11 PTSD and complex PTSD: A latent profile analysis. *European Journal of Psychotraumatology*, 4 (1). P. 1–14. Retrieved from: <https://www.researchgate.net/publication/236921892>
9. Herman, J.L. (1997). *Trauma and Recovery: The Aftermath of Violence-from Domestic Abuse to Political Terror*. New York: Basic Books. 336 p.
10. Lazarus, R.S., & Folkman, S. (1984). *Stress, Appraisal, and Coping*. New York: Springer. 456 p.
11. Shay, J. (2014). Moral injury. *Psychoanalytic Psychology*, 31 (2), 182–191. DOI: 10.1037/a0036090
12. Shephard, B. (2001). *A War of Nerves: Soldiers and Psychiatrists in the Twentieth Century*. Cambridge, MA: Harvard University Press. 492 p.
13. Van der Kolk, B.A. (2014). *The Body Keeps the Score: Brain, Mind, and Body in the Healing of Trauma*. New York: Viking. 464 p.
14. Violanti, J.M., Fekedulegn, D., Andrew, M.E., et al. (2017). Police stressors and health: A state-of-the-art review. *Policing: An International Journal*, 40 (4), 642–656. DOI: 10.1108/PIJPSM-06-2016-0097
15. World Health Organization. (2022). *International Classification of Diseases for Mortality and Morbidity Statistics (11th revision)*. Geneva: WHO. Retrieved from: <https://icd.who.int/>

Дата першого надходження статті до видання: 30.11.2025
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 17.12.2025
Дата публікації (оприлюднення) статті: 12.03.2026